ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MARCO DARMON
της 7ης Ιουλίου 1987 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Συμβιβάζεται με τα άρθρα 30 επ. και 85 της Συνθήκης η ύπαρξη, σε μία συμφωνία περί χορηγήσεως αδείας εκμεταλλεύσεως, ρήτρας με την οποία ο δικαιοδόχος αναλαμβάνει την υποχρέωση να μην αμφισβητήσει τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας όμοιου περιεχομένου με αυτά που του έχουν παραχωρηθεί εντός περισσοτέρων του ενός κρατών μελών; Το Bundesgerichtshof υποβάλλει κατ' αυτόν τον τρόπο στο Δικαστήριο το ερώτημα σχετικά με το καταρχήν έγκυρον μιας ρήτρας μη αμφισβητήσεως έναντι του κοινοτικού δικαίου. Ας αναφερθώ με συντομία στα κύρια σημεία της διαφοράς της κύριας δίκης.

2. Ο Süllhöfer ήταν κάτοχος ενός γερμανικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας και ενός γερμανικού υποδείγματος χρήσεως, οι αιτήσεις για την απονομή των οποίων υποβλήθηκαν το 1965 και τα οποία αφορούν μια μέθοδο κατασκευής και ένα μηχανισμό που καθιστούν δυνατή την παραγωγή πλακών από πολυουραιθάνη. Ήδη τα δικαιώματα αυτά δεν υφίστανται. Η εταιρία Hennecke παράγει τις εγκαταστάσεις που προορίζονται για την κατασκευή πλακών του προαναφερθέντος τύπου. Η εταιρία Bayer, μοναδική εταίρος της προηγουμένης από το 1968, προμηθεύει τις πρώτες ύλες που είναι αναγκαίες για την παραγωγή των εν λόγω πλακών.

3. Κατά τη διάρκεια του 1967 άρχισε δικαστικός αγώνας μεταξύ του Süllhöfer και της εταιρίας Hennecke ως προς το θέμα του κύρους του υποδείγματος χρήσεως. Ένας συμβιβασμός, διατυπωθείς από την Bayer, επήλθε στις 9 Απριλίου 1968 θέτοντας τέρμα στη διαφορά. Οι κύριοι όροι του συμβιβασμού αυτού είναι οι ακόλουθοι:

— Ο Süllhöfer παραχωρεί στην Bayer και την Hennecke, δωρεάν, μη αποκλειστική άδεια εκμεταλλεύσεως του υποδείγματος χρήσεως του γερμανικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας και την εξ επαχθούς αιτίας άδεια εκμεταλλεύσεως των αντίστοιχων δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας, των οποίων είναι κάτοχος σε άλλες χώρες.

— Η Hennecke και η Bayer αναλαμβάνουν την υποχρέωση να παραιτηθούν της αγωγής περί αναγνωρίσεως της ακυρότητας του διπλώματος ευρεσιτεχνίας και παραιτούνται από κάθε άμεση ή έμμεση αμφισβήτηση του κύρους των εν λόγω δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

— Η Bayer παραχωρεί εξ επαχθούς αιτίας στον Süllhöfer μη αποκλειστική άδεια εκμεταλλεύσεως του δικού της διπλώματος ευρεσιτεχνίας για την κατασκευή πλακών από αφρό.

— Τέλος, η Bayer παραιτείται από του να εγείρει αγωγή για αντιποίηση του εν λόγω διπλώματος ευρεσιτεχνίας κατά του Süllhöfer βάσει της προσβολής του δικαιώματος στην οποία προέβη ο Süllhöfer στο παρελθόν.

Κατόπιν, στις 26 Μαΐου 1975, ο Süllhöfer άσκησε κατά της συμφωνίας αυτής αγωγή αναγνωρίσεως της ακυρότητας λόγω δόλου, η οποία έγινε δεκτή με την πρωτόδικη απόφαση

* Μετάφραση από τα γαλλικά.

της 11ης Νοεμβρίου 1982. Αποφαινόμενο επί της εφέσεως που ασκήθηκε κατά της αποφάσεως αυτής, το Oberlandesgericht του Ντύσελντορφ έκρινε ότι η ρήτρα μη αμφισβητήσεως ήταν άκυρη κατ' εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφοι 1 και 2, της Συνθήκης και συνήγαγε από αυτό την ακυρότητα όλης της συμφωνίας δυνάμει του άρθρου 139 του Γερμανικού Αστικού Κώδικα. Στο πλαίσιο της αναιρέσεως που άσκησαν οι εταιρίες Bayer και Hennecke, το Bundesgerichtshof ήχθη στη διατύπωση του υπό κρίση προδικαστικού ερωτήματος.

4. Η εξέταση του κύρους της ρήτρας έναντι των άρθρων 30 επ. της Συνθήκης δεν συνεπάγεται μακρές παρατηρήσεις. Πράγματι, τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας δεν καταλαμβάνονται από τις διατάξεις αυτές στην περίπτωση κατά την οποία η άσκησή τους κατά το εθνικό δίκαιο συνεπάγεται περιορισμούς κατά την εισαγωγή ή κατά την εξαγωγή. Η ρήτρα για την οποία πρόκειται δεν αφορά τη χρησιμοποίηση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, αλλά απαγορεύει στους δικαιοδόχους να αμφισβητούν το εν λόγω δικαίωμα. Εξάλλου, δεν μπορεί καθαυτή να αποτελέσει εμπόδιο των ενδοκοινοτικών συναλλαγών. Τέλος και κυρίως, προκειμένου για μια ιδιωτική συμφωνία δεν μπορεί να εξομοιωθεί με κρατικό μέτρο που προβλέπεται ρητώς από το άρθρο 30 της Συνθήκης. Οπότε, οι προϋποθέσεις της εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως στην προκειμένη ρήτρα δεν συντρέχουν.

5. Επομένως, ας στραφούμε στο κύριο σκέλος του ερωτήματος του Bundesgerichtshof: το συμβιβαστό μιας ρήτρας μη αμφισβητήσεως με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

6. Ας διευκρινίσω εξαρχής ότι εν προκειμένω το γεγονός ότι τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας έχουν παραχωρηθεί στο δικαιοπάροχο εντός *περισσοτέρων* του ενός κρατών μελών δεν έχει, κατά τη γνώμη μου, σημασία για τον καθορισμό του περιοριστικού *χαρακτήρα* της συμβάσεως όσον αφορά τον ανταγωνισμό. Πρόκειται για στοιχείο που θα καθιστούσε μόνο δυνατό, σε περίπτωση που το σημείο αυτό αμφισβητείτο σοβαρώς, να καταστεί πρόδηλη κατά τρόπο αναμφισβήτητο η κοινοτική διάσταση του επηρεασμού του ανταγωνισμού απο τη συμφωνία.

7. Όπως το Δικαστήριο έχει ήδη πει στην απόφαση Windsurfing [1], η ρήτρα μη αμφισβητήσεως

« προφανώς δεν περιλαμβάνεται στο ειδικό αντικείμενο του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, στο οποίο δεν μπορεί να δοθεί η έννοια ότι εξασφαλίζει επίσης προστασία κατά των αμφισβητήσεων του κύρους του διπλώματος ευρεσιτεχνίας... »

Αυτή η ρήτρα επεκτείνει το μονοπώλιο του κατόχου του διπλώματος ευρεσιτεχνίας χωρίς να συνιστά μία από τις συνήθεις συνέπειες της εκμεταλλεύσεως του διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Ο δικαιοδόχος δεν μπορεί ως προς αυτό να βελτιώσει την ανταγωνιστική του θέση, εφόσον του απαγορεύεται να θέσει υπό αμφισβήτηση το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας και, έτσι, να αποδεσμευθεί, ενδεχομένως, από τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη συμφωνία. Εξάλλου, η ρήτρα ενέχει τον κίνδυνο διαιωνίσεως ενός διπλώματος ευρεσιτεχνίας που κακώς χορηγήθηκε. Βεβαίως, το σχετικό αποτέλεσμα των συμβάσεων δεν αντιτάσσεται σε μία αγωγή αναγνωρίσεως της ακυρότητας που έχει ασκηθεί από τρίτους, αλλά ο δικαιοδόχος είναι ασφαλώς ο « καλύτερος συνήγορος »: η εκμετάλλευση καθιστά δυνατό σ' αυτόν να γνωρίσει με μεγάλη ακρίβεια τα τεχνικά και νομικά ελαττώματα που μπορούν να επηρεάσουν το κύρος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας [2] . Η ρήτρα ελαττώνει συγκεκριμένως « ultra partes » τις πιθανότητες εξαφανίσεως

1 — Απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 1986 στην υπόθεση 193/83, Συλλογή 1986, σ. 611, σκέψη 92.

2 — Βλέπε απόφαση της 16ης Ιουνίου 1968, Lear/Adkins, *US Supreme Court Reports* 23 LEd2d, σκέψη 12, που αναφέρει: « Licensees may be often the only individuals with enough economic incentive to challenge the patentability of an inventor' s discovery ».

ενός « αμφιβόλου διπλώματος ευρεσιτεχνίας ». Στην απόφαση Windsurfing του Δικαστηρίου χρησιμοποιήθηκαν ιδιαίτερα σαφείς όροι προς τούτο:

« ... δεδομένου ότι είναι προς το δημόσιο συμφέρον η άρση κάθε εμποδίου για την οικονομική δραστηριότητα που θα μπορούσε να προκύψει από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας που χορηγήθηκε κακώς » [3].

8. Από τη γενικότητα της διατυπώσεως του Δικαστηρίου είναι δύσκολο να μη συναχθεί η ύπαρξη υπόνοιας περί του ασυμβιβάστου με το άρθρο 85, παράγραφος 1. Χωρίς καμία αμφιβολία, ο συνήθως περιοριστικός αυτός χαρακτήρας όσον αφορά τον ανταγωνισμό οδήγησε στο να περιληφθεί η ρήτραμη αμφισβητήσεως στο « μαύρο πίνακα » του άρθρου 3 του κανονισμού 2349/84, στερώντας τον έτσι από το σύστημα των εξαιρέσεων κατά κατηγορία που προβλέπεται στο άρθρο 1 της εν λόγω διατάξεως.

9. Μπορεί η σοβαρότητα της προσβολής που έχει υποστεί ο ανταγωνισμός να αντισταθμιστεί με άλλες εκτιμήσεις αρχής; Το γερμανικό δίκαιο δέχεται το κύρος της ρήτρας, προφανώς για να αποφεύγεται η χρησιμοποίηση εκ μέρους ενός δικαιοδόχου των πληροφοριών που έχει αποκομίσει λαμβάνοντας γνώση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας [4]. Έχω ήδη αναφέρει ότι η προνομιακή αυτή κατάσταση παρουσιάζει αντιθέτως το σπουδαίο πλεονέκτημα ότι καθιστά δυνατή την πλέον αποτελεσματική αμφισβήτηση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που ενδεχομένως χορηγήθηκαν κακώς. Η θεωρία του « estoppel », δυνάμει της οποίας αυτός στον οποίο έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα δεν μπορεί να το προσβάλει, έχει εγκαταλειφθεί από το αμερικανικό δίκαιο εν συνεχεία της αποφάσεως Lear/Adkins [5], το σκεπτικό [6] της οποίας υπογραμμίζει την ανάγκη διασφαλίσεως της δυνατότητας αμφισβητήσεως.

10. Αν αναζητηθεί, από την άποψη του κατόχου του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, το πρακτικό ενδιαφέρον που μπορεί να έχει μια ρήτρα εκτός της περιπτώσεως κατά την οποία αποτρέπει τις αμφισβητήσεις σχετικά με ένα « αμφίβολο » δικαίωμα, επιβάλλεται κατ' ανάγκη η διαπίστωση ότι φαίνεται να είναι ιδιαίτερα μικρό. Πράγματι, μια ένδικη διαδικασία κατά ενός προδήλως « παγιωμένου » διπλώματος ευρεσιτεχνίας τελειώνει συνήθως με απόρριψη, συμπληρούμενη ενδεχομένως με καταδίκη λόγω καταχρήσεως διαδικασίας, που επέρχεται ως κολασμός του θράσους του δικαιοδόχου. Ασφαλώς, διαβλέπω ορισμένες καταστάσεις στις οποίες η ρήτρα μη αμφισβητήσεως, παρ' όλον ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, θα ετύγχανε ατομικής εξαιρέσεως δυνάμει της παραγράφου 3. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί στην περίπτωση συμφωνιών με τις οποίες οι επιχειρήσεις, στους προηγμένους τεχνολογικούς τομείς, οι οποίες μερικές φορές έχουν μειωμένο ανθρώπινο δυναμικό και μειωμένα οικονομικά μέσα, επιδιώκουν να προλάβουν τις στρατηγικές των δικαστικών ενοχλήσεων τις οποίες ακολουθούν οι ισχυροί δικαιοδόχοι. Όσον αφορά το πεδίο δράσεως των εν λόγω επιχειρήσεων, μια εξαίρεση μπορεί λυσιτελώς να ζητηθεί από την Επιτροπή.

11. Αντιθέτως, δεν μπορώ να συμφωνήσω με την πρόταση της Επιτροπής να δεχθεί το Δικαστήριο το συμβιβαστό της ρήτρας με το άρθρο 85, παράγραφος 1, εφόσον συντρέξουν σωρευτικώς οι τέσσερις ακόλουθοι όροι:

— ρήτρα περιλαμβανόμενη σε συμφωνία που τερματίζει διαφορά εκκρεμή ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων,

— μη ύπαρξη άλλων ρητρών περιοριστικών του ανταγωνισμού,

3 — Υπόθεση 193/83, προαναφερθείσα, σκέψη 92.

4 — Alexander: *Brevets d' invention et règles de concurrence du traité CEE*, Βρυξέλλες, 1971, σ. 117, αριθ. 48.

5 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 2.

6 — Βλέπε, ιδίως, σκέψεις 11 και 12 της αποφάσεως.

— ρήτρα που αναφέρεται μόνο στο επίμαχο δικαίωμα,

— δικαίωμα προδήλως μη δυνάμενο να ακυρωθεί.

Θα περιοριστώ στην εξέταση του πρώτου και του τελευταίου κριτηρίου. Καταρχάς, η ευνοϊκή μεταχείριση των συμβάσεων που θέτουν τέλος σε μία διαφορά ενέχει τον κίνδυνο προκλήσεως πλασματικής διαφοράς στόχος της οποίας θα έγκειται στη σύναψη μιας συμφωνίας συνήθως απαγορευμένης. Κατόπιν αυτού, θα πρέπει να αναζητείται σε κάθε περίπτωση ο πραγματικός χαρακτήρας της διαφοράς. Λόγω της πολυπλοκότητάς της, αυτή η συνέπεια δύσκολα θα μπορούσε να συμφιλιωθεί με τις απαιτήσεις της ασφάλειας του δικαίου. Εξάλλου, δεν διακρίνω τη νομική βάση που μπορεί να δικαιολογήσει την ευνοϊκή αντιμετώπιση που επιφυλάσσεται σε μία συμφωνία αυτού του τύπου η οποία, όπως κάθε σύμβαση, αποτελεί ιδιωτική πράξη. Το κριτήριο σχετικά με την « παγίωση » του δικαιώματος φαίνεται καταρχήν ενδιαφέρον, εφόσον περιορίζει το κύρος της ρήτρας στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η διαιώνιση ενός « αμφίβολου » δικαιώματος αποκλείεται. Εντούτοις, αυτό εμφανίζει σοβαρές δυσχέρειες, καθόσον η εκτίμηση που προϋποθέτει συνεπάγεται εκ των υστέρων δικαστική εξακρίβωση ασυμβίβαστη με τη συμβιβαστική προσπάθεια που καθιστά δυνατή τη φιλική διευθέτηση μιας διαφοράς. Εξάλλου, η προϋπόθεση αυτή αντιτίθεται αισθητά στην προηγούμενη. Πράγματι, αν ο κάτοχος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας έχει δώσει τη συγκατάθεσή του για το συμβιβασμό και, με τον τρόπο αυτό, έχει δεχθεί μερικώς τους ισχυρισμούς του αντιπάλου του, είναι πιθανό ότι το δικαίωμά του δεν θα έχει εν γένει τον αναμφισβήτητο χαρακτήρα που εξυπακούεται.

12. Επομένως, η εξαίρεση την οποία προτείνει η Επιτροπή νομίζω ότι συνεπάγεται πραγματικές, πρακτικές και θεωρητικές, αβεβαιότητες. Όσον με αφορά, η ανάγκη να δοθεί μια λυσιτελής για τη διαφορά της κύριας δίκης ερμηνεία με οδηγεί στο να διευκρινίσω, υπό το φως της νομολογίας του Δικαστηρίου, τη σημασία του καταρχήν ασυμβίβαστου της ρήτρας μη αμφισβητήσεως.

13. Στην απόφαση του Δικαστηρίου Remia [7] αναφέρεται, προκειμένου για ρήτρες μη αμφισβητήσεως που έχουν περιληφθεί σε συμφωνία μεταβιβάσεως επιχειρήσεων:

« Προκειμένου να εκτιμηθεί αν παρόμοιες ρήτρες εμπίπτουν ή όχι στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, πρέπει να εξεταστεί πώς θα διαμορφωνόταν ο ανταγωνισμός αν έλειπαν οι ρήτρες αυτές. »

Το Δικαστήριο επίσης έκρινε ότι οι ρήτρες αυτές [8]

« ... έχουν, καταρχήν, το προσόν να εξασφαλίζουν τη δυνατότητα και την αποτελεσματικότητα της μεταβίβασης αυτής. Γι' αυτόν μάλιστα το λόγο, συντελούν στην ενίσχυση του ανταγωνισμού μέσω της αυξήσεως του αριθμού των υφιστάμενων στην εν λόγω αγορά επιχειρήσεων ».

Επομένως, το Δικαστήριο δεν έκρινε ότι ο ενυπάρχων στις ρήτρες αυτές αντιανταγωνιστικός χαρακτήρας απαγορεύει την αναζήτηση των θετικών *αποτελεσμάτων* που οι εν λόγω ρήτρες μπορούσαν στη συγκεκριμένη περίπτωση να παραγάγουν έναντι του ανταγωνισμού.

7 — Απόφαση της 11ης Ιουλίου 1985 στην υπόθεση 42/84, Συλλογή 1985, σ. 2545, σκέψη 18.

8 — Προαναφερθείσα απόφαση, σκέψη 19.

14. Εξάλλου, στην απόφαση του Δικαστηρίου Pronuptia[9] αναφέρεται ότι:

« ... η συμφωνία των συμβάσεων παραχωρήσεως εκμεταλλεύσεως διανομής με το άρθρο 85, παράγραφος 1, δεν μπορεί να εκτιμηθεί αφηρημένως, αλλά εξαρτάται από τις ρήτρες που περιέχονται στις συμβάσεις αυτές ».

Το Δικαστήριο εξέτασε επίσης το *αποτέλεσμα* των ρητρών έναντι της συμφωνίας και των ενδεχομένων περιορισμών του ανταγωνισμού.

15. Το να αποκρούεται παρόμοια προσπάθεια, ενόψει του συνήθους περιοριστικού χαρακτήρα όσον αφορά τον ανταγωνισμό της ρήτρας μη αμφισβητήσεως, αυτό δείχνει μια τυπολατρεία ασυμβίβαστη με τους σκοπούς της Συνθήκης η οποία, κατά τη διατύπωση του γενικού εισαγγελέα Roemer,

« απαγορεύει μόνο ό,τι μπορεί να βλάψει την εφαρμογή των αρχών αυτών » [10].

16. Προσδίδουν τα εν γένει περιοριστικά όσον αφορά τον ανταγωνισμό χαρακτηριστικά της ρήτρας και η αναφορά της στο « μαύρο πίνακα » του άρθρου 3 του κανονισμού 2349/84 στην υπόνοια περί ασυμβιβάστου αναντίρρητο χαρακτήρα; δεν το πιστεύω, συμφωνώντας ως προς αυτό, χωρίς να οικειοποιηθώ τους λόγους της, με την παρούσα θέση της Επιτροπής η οποία δέχεται, κατ' εξαίρεση φαίνεται, τη μη εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, όπως το υποστήριξε ήδη με την απόφασή της Raymond-Nagoya, αφού είχε εξετάσει εκεί τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της ρήτρας ενόψει του οικονομικού πλαισίου της συμφωνίας[11] .

17. Έτσι, θα ήταν αδικαιολόγητη η απαγόρευση ρήτρας μη αμφισβητήσεως ουσιώδους για την ισορροπία μιας συμφωνίας της οποίας τα αποτελέσματα αποδεικνύεται στη συγκεκριμένη περίπτωση ότι δεν περιορίζουν τον ανταγωνισμό, αλλ' αντιθέτως τον προκαλούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο, στην περίπτωση κατά την οποία οι δικαιοδόχοι βρίσκονται σε κατάσταση παρόμοια με αυτή κατά την οποία δεν υπάρχει δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, λαμβάνοντας υπόψη το δωρεάν χαρακτήρα της αδείας εκμεταλλεύσεως, δύσκολα διακρίνεται a priori που θα υπήρχε η ζημία του ανταγωνισμού. Με άλλα λόγια, κατά τον ίδιο τρόπο που μια ρήτρα μη ανταγωνισμού μπορεί να συμβιβάζεται με το άρθρο 85, παράγραφος 1, εφόσον εγγυάται την αποτελεσματικότητα μιας μεταβιβάσεως επιχειρήσεως, μία ρήτρα μη αμφισβητήσεως μπορεί να εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής της διατάξεως αυτής στην περίπτωση κατά την οποία είναι καθοριστική για την ισορροπία συμφωνίας η οποία δεν έχει ούτε ως σκοπό ούτε ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού.

18. Εν προκειμένω, ο δικαστής a quo μπορεί επομένως, μετά την εξέταση ολόκληρης της συμφωνίας, συμπεριλαμβανομένης της πραγματικής σημασίας της εξ επαχθούς αιτίας χορηγήσεως αδείας εκμεταλλεύσεως για το εξωτερικό, να κρίνει ότι η ρήτρα για την οποία πρόκειται εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1. Πράγματι, σε παρόμοια θέματα πρέπει να προτιμάται από τη μηχανική εφαρμογή των κανόνων, η οποία παραγνωρίζει τους συγκεκριμένους κινδύνους του ανταγωνισμού, η λήψη υπόψη των τελευταίων, υπό τον έλεγχο του δικαστή, προκειμένου να διασφαλίζεται η τήρηση των σκοπών της Συνθήκης.

9 — Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1986 στην υπόθεση 161/84, Συλλογή 1986, σ. 353, σκέψη 14.

10 — Απόφαση της 30ής Ιουνίου 1966 στην υπόθεση 56/65, Société Technique Minière (LTM), Rec. 1966, σ. 337· προτάσεις, σ. 362.

11 — Απόφαση 72/238/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 9ης Ιουνίου 1972 (JO L 143 της 23.6.1972, σ. 39).

19. Συνεπώς, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι:

« Η αναγραφή σε σύμβαση περί χορηγήσεως αδείας εκμεταλλεύσεως ρήτρας με την οποία ο δικαιοδόχος αναλαμβάνει την υποχρέωση να μη αμφισβητήσει το κύρος ορισμένων τεχνικών δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας που του έχουν παραχωρηθεί:

— δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 30 επ. της Συνθήκης·

— κατά κανόνα δεν συμβιβάζεται με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

Εντούτοις, αυτή η ρήτρα μπορεί να εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του τελευταίου αυτού άρθρου, αν η αναγραφή της αποδεικνύεται αποφασιστική για την ισορροπία μιας συμφωνίας περί χορηγήσεως αδείας εκμεταλλεύσεως της οποίας το αντικείμενο ή τα αποτελέσματα δεν αποδεικνύονται περιοριστικά όσον αφορά τον ανταγωνισμό στη συγκεκριμένη περίπτωση. »